

LÂLE DEVRİ VE LÂLE İSİMLERİ

Metin HAKVERDİOĞLU¹

ÖZET

Türk Edebiyatı, çiçek kültürünü nesirde de nazımda da ön plana çıkarmıştır. Bu kültürün bir ürünü de lâle kasideleridir. Lâle adları için bu kasideler değişik bir kaynaktır. Bu çalışmadaki şiirler, FŞM şeklinde kısalttığımız Fâiz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuasında yer almakta ve edebiyat âlemi ile ilk kez tanışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Lâle Devri, Lâle İsimleri, Fâiz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası

TULIP AGE AND TULIP NAMES

ABSTRACT

Turkish Literature has made flower culture very important in both prose and poems. One of the products is also tulip kasides. These poems are different kaside from the point of view of forming an example for tulip names . These poems takes place in Fâiz Efendi and Şâkir Bey meganere which we shorten it as FŞM, and it first meets the literature scholar. It is the first time it has met teh literative world.

Key Words: Tulip Age, tulip names, Mecmuası of Faiz Efendi and Şâkir Bey

A. LÂLE HAKKINDA

İran mitolojisine göre bir yaprağın üzerindeki çiğ tanesine yıldırım düşmüş ve alev alan yaprak o haliyle donup kalarak lâleye dönüşmüştür. Göbeğindeki siyahlık da yıldırımdan arta kalan yanık izidir. O günden sonra lâle, rengi ve şekli ile şâirlerin ilgisini çekerek sevgilinin yanağına, şarap dolu kadehe, muma, yaraya vb. benzetilip durmuştur.

Lâlenin ve lâle kültürünün Anadolu'ya Türklerle birlikte geldiği kesindir. Roma ve Bizans'ın nedense hiç ilgilenmediği bu çiçek, Türk tezyinâtında XIII. yüzyıldan itibaren stilize edilmiş olarak Selçuklu âbidelerinde, yazma kitap ve kaplarında görülmeye başlar.

¹ Dr., Amasya Macit Zeren Fen Lisesi, hakverdioglu@mynet.com

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

Şiirimizde ise XIV. yüzyılda görülür. Ahmedî, Cemşid ü Hurşid adlı eserinde bu çiçekten bahseder.

Lâle, klasik şiirimize XV. yüzyılda iyiden iyiye yerleşir. Renginden dolayı, kan, mum, şarap, yanak, yara gibi unsurların, şeklinden dolayı da genellikle kadehin benzetilenidir.

“Lâlenin dîvan şiirindeki temel işlevi; “sevgili, memdûh, güzel, gelin, sâkî, hizmetçi, asker” gibi şahıslar; “sevgilinin yanağı, dudağı; âşığın yüzü, vücûdu, kanı, gözyaşı ve yaraları” gibi uzuvlar; “kadeh, şarap, tabak, tâc” gibi eşya; “güneş, ay, yıldız” gibi kozmik unsurlar ve “cennet, gönül, ümit, dert, şiir” gibi kavramlar ile değişik vesilelerle ilişkilendirilmesine dayanır. Anlaşılacağı üzere lâle, dîvan şiirinde en çok insan uzuvlarıyla ilişkilendirilmiştir. Ayrıca ilişkilendirildiği şahıslar arasında “sevgili ve güzel”, uzuvlar arasında “yanak ve dudak”, eşyalar arasında “kadeh ve şarap”, doğal ve kozmik öğeler arasında “güneş, ay ve ateş”, soyut kavramlar arasında da başta şiirsel terimler olmak üzere olumlu anlam ve çağrışım ifade edenler daha çok dikkat çekmektedirler.”²

Klasik şiirimizde XVI. yüzyıla kadar sözü edilen lâlelerin yabancı türler olduğu muhakkaktır. Yabaniciliklerinden, yani dağlarda, kırlarda yetişiyor olmalarından dolayı “taşralı”dırlar. Bunun için utangaç, usul-erkân bilmez bir çiçek olarak düşünülen lâle, bir bakıma utangaçlığın, çekingenliğin sembolüdür.

XVI. yüzyılda kültür yolu ile yeni türleri elde edilmeye başlanan lâle, gül’le amansız bir rekabete girer. Tarihimize ve dünyada ilk lâle deliliği (tulipomania), XVI. yüzyılda İstanbul’da yaşanmıştır. Kanuni devrinin ünlü Şeyhülislamı Ebussuud Efendi de “Nûr-ı Adn” adını verdiği yeni bir lâle türü elde etmiştir.

“Lâle kelimesindeki harflerin sıraları değiştirildiğinde “Allah” ve “hilâl” kelimelerinin elde edilebildiği anlaşılınca bu çiçeğe ilgi bir kat daha artmıştır. “Eski yazıda “Allah” ve dolayısıyla lâle kelimesinde noktalı harf bulunmadığı için lekeli lâleler makbul sayılmamıştır. Şâirler ve nasirler bu duruma çok önem vermişlerdir”³ “Miyârü’l-Ezhâr yazarı Tabib Mehmed Aşkî Efendi’ye göre lâlenin

² Yavuz Bayram, **Çiçeklerle Diğer Bitkilerin Dîvân Şiirine Yansımaları ve Anlam Çerçevesi**, OMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Samsun 2001, s.314.

³ Ömer Ferit Kam, **Divan Şiirinin Dünyasına Giriş**, haz: Halil Çelik, MEB Yay., Ankara 2003, s.155

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

cevâhir-i hurufla yani Allah lafzı ile yazılması, rütbesinin yükselmesini sağlamıştır.”⁴

Lâle, zamanla kazandığı dinî anlamı dolayısıyla cami, çeşme, mezar gibi yapılarda çok kullanılmıştır.

“Lâle çinide ilk defa XVI. yüzyılda, Şehzâde Mehmed türbesindeki pencere üstlerinde yer alan kitabelerden birinde, yazılar arasında boşlukları dolduran bir motif olarak kullanılmıştır. Bu yüzyıldan itibaren gül, sümbül ve karanfil ile birlikte klasik şiirimiz gibi çinide de vazgeçilmez bir tema olmuştur.”⁵

“Lâle Devri III. Ahmed’den en az elli yıl önce başlamıştır. Özellikle IV. Mehmed devrinin çiçek ve çiçekçilik tarihimiz bakımından çok önemli olduğu rahatlıkla söylenebilir. Kânûnî devrinde, İstanbul’dan Avrupa’ya giden lâle soğanları, bu devride, “Lâle-i Frengî” olarak Türkiye’ye geri dönmeye başlar. Nemçe kralı III. Ferdinand’ın IV. Mehmed’e gönderdiği elçi Schmid Von Schwarzerhon tarafından hediye olarak getirilen eşya arasında her birinden dörder tane olmak üzere, on adet de makbul lâle soğanı vardır ve bu soğanlar, mevcut lâle zevkine yeni bir heyecan katmıştır.”⁶

III. Ahmed döneminde lâle çerağları artık ilkbaharın en gözde eğlencesi olmuş ve padişah bu eğlencelerin en kıymetli konuğu olmaya başlamıştır. Sa’d-âbâd adı verilen lâle bahçeleri ile süslü eşsiz mekânlar artık İstanbul’un en nadide eğlencelerine yurt olmaktadır.

Tabiidir ki Nevşehirli Dâmat İbrâhim Paşa da iflah olmaz bir lâle tutkunuydu. Felemenk’ten, yani Hollanda’dan gelen bir lâleye “Lü’lü’-i Ezrak” adını vermiş ve bu lâleden yetiştirenlere ödüller vermişti. “Lü’lü’-i Ezrak; Sa’d-âbâd, Çıragan ve Neşet-âbâd kasırlarının bahçelerinde yetiştirilir, sıcak havalarda, renkleri solamasın diye, üzerleri ihtimamla örtülürdü.”⁷

“Lâle narhlarının uygulanabilmesi ve fiyatlarının belirlenerek düzenli olarak defterlere kaydedilebilmesi için “Mizânü’l-Ezhâr”ın müellifi Şeyh Mehmed Lâle-zârî, Ser-şükûfeci, yani Çiçekçibaşı tayin edilmiştir. Mizânü’l-Ezhâr, çiçek kütüphanemizin en önemli kitaplarından biridir. Von Diez tarafından 1815 yılında Almancaya

⁴ Beşir Ayvazoğlu, **Güller Kitabı**, Türk Çiçek Kültürü Üzerine Bir Deneme, Ötüken, İstanbul 2001, s. 109.

⁵ Beşir Ayvazoğlu, **age.**, s. 110.

⁶ **age.**, s. 122.

⁷ N. Hikmet Polat, **Türk Çiçek ve Ziraat Kültürü Üzerine (Cevat Rüştü’den Bir Güldeste)**, Kitabevi, İstanbul 2001. s. 92.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

çevrilmiş, daha sonra W.S. Murray tarafından özetlenerek İngilizceye kazandırılmıştır.”⁸

Osmanlı ziraat tarihi araştırılırken atalarımızın çiçeklere karşı hissettiklerini gözler önüne serecek bir “çiçek edebiyatı” doğurdıkları görülür. Bu edebiyat içinde ayrıca bir “lâle edebiyatı” da mevcuttur. Gerçekten III. Ahmed döneminde “lâle-perest”lerin çiçekseverler arasında bir hususiyeti, bir fevkalâdeliği vardı. Hiçbir çiçek hiçbir zaman bizde bunun kadar sevilmemiş, bunun kadar övülmemiştir. Yani lâle hisleri, lâlelerin renkleri, cinsleri kadar renkli idi. İşte hissiyatın bu yoğunluğu sonunda derin bir lâle edebiyatı meydana getirmişti. Fakat bu zarif edebiyat da çiçek edebiyatı gibi derin bir ilgi görmemiş; zamanla unutulmaya yüz tutmuştur.

III. Ahmed döneminde lâleler hakkında her türlü inceleme ve araştırmayı kaleme almakla meşhur bir şahsiyet göze çarpar: Tabib Mehmet Aşkî Efendi. Aşkî efendi bu dış güzellik ve özellikleri anlatmakla kalmamış, her lâleye karşı duyulan hisleri anlatmak için yazılan şiirleri de bir araya getirmiş ve ilgili her şâire kendi hattı ile bu şiirleri yazdırıp “Miyârü'l- Ezhâr” adlı eserini meydana getirmiştir.

Her renk lâle başka bir renk neşe doğuruyordu bu devirde. Sevenleri için onun her cinsi yeni bir zevkin doğuşu oluyordu. Her cinsin tohumu sahibinin ismine izâfe edilerek şöhret alıyordu. Lâlenin yetiştirilmesinde zevk erbabı pek ince düşünürdü. Onun ayıp ve kusurdan uzak olması şarttı. Yapraklarının rehavetli, gevşek bulunması, ortasındaki siyah kısmın görünür halde olması o lâleyi ayıplı yapardı. Çiçek erbabı her lâlede kusursuz bir güzellik arıyor ve onun için çabalıyordu. Mesela benekli, lekeli lâle makbul değildi. Çünkü onun her türlü kir addedilecek noktadan uzak olması esastı.

Her lâleye rengine göre şâirâne isimler konur, şiirler söylenirdi. Lâle sohbetleri, eğlenceleri öyle avam safalarına benzemezdi. Adeta edebî bir zevk ile geçirdi.

Konumuz olan Fâiz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuasında⁹ da (FŞM), ‘Âlî-şân, ‘İşve-bâz, Edhemî, Ferîd, Gonca-nümâ, Han-zâde, Dil-dûz, Feyz-i Hağ, Feyz-i İlâhî, Leylâkî, Kibrîtî, Nu‘mânî, Pabuccı, Gül-reng, Ruy-ı nigâr, Tohm-ı şîrîn, Vahîd, Süleymânî, Pertev-fiken, Mestâne, Kavş-ı kuzâh, Sinân, Şeh-levend, Turuncı, Sulţânî, Ziyâ-bağş gibi yüzlerce lâle isminin geçtiği kasîdeler vardır

⁸ Age., s. 136.

⁹ Metin Hakverdioğlu, **Edebiyatımızda Lâle Devri ve Nevşehirli Damat İbrâhîm Paşa'ya Sunulan Kasideler İnceleme-Metin**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya 2007.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

Bu konuda aşağıdaki dört şiir özellikle dikkate şayandır. Bu dört şiir, mecmuada şu varaklarda yer almaktadır: FŞM.^V 427, FŞM.^V 327, FŞM.^V 325, FŞM.^V 311.

Fâiz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası, lâle isimleri konusunda en temel kaynaklardan birisidir; çünkü devrin hemen hemen tüm lâle isimleri bu mecmuada ki kasîdelerde geçmektedir. Hem lâle hem de devir için ilk elden bilgiler bu mecmuada toplanmıştır.

Dönemin insanları her lâle gördüklerinde Hüdâ'ya şükretmiş ve mutlu olmuşlardır. FŞM.^V 275'te Hıfzî'nin dediği gibi:

Pür ide zâtını şevketle Hudâ 'izz ü cell
Eyledikce niçe gül-şende çerâgân lâle

B. FÂİZ EFENDİ VE ŞÂKİR BEY MECMUASINDA BULUNAN DÖRT KASİDEDE GEÇEN LÂLE İSİMLERİ

Bu dört şiir, mecmuada şu Farsça başlıklar altındadır:

1. Kaşîde-i Mektûbî Hazret-i Kapudan Paşa der- sitâyîş-i cenab-ı veliyyü'n-ni'am-ı şadâret-pîrâ (FŞM.^V 427)
2. Kaşîde-i diğeri-i Vaḥîd der-vaşf-ı düstûr-ı mükerrem şadr-ı a'zam Dârâ-ḥaşem ü dâmâd-ı Sultân Aḥmed-i Gâzî İskender-dem İbrâhîm Paşa edâmehu'llâhu Te'âlâ (FŞM.^V 327)
3. Kaşîde-i Şâhib Efendi der-sitâyîş-i Hazret-i şadr-ı a'zam ḥâtem-şiyem İbrâhîm Paşa yesserehu'llâhu bi'l-ḥayri mâ-yeşâ der-an şî'r-i esâmî-i lâle ber-vech-i iltizâm muḥarrer-şed (FŞM.^V 325)
4. Kaşîde-i Feyzî Çelebi esâmi-i lâle-ra iltizâm-kerde der-midḥat-i Hazret-i veliyyü'n-ni'am-ı şadr-ı a'zam ḥâtem-şiyem İbrâhîm Paşa ḥafazahu'llâhu te'âlâ 'anil-âlâm yesserehu'llâhu bi'l-ḥayri mâ-yeşâ (FŞM.^V 311)

Aşağıdaki tabloda bu dört şiirde geçen lâle isimlerinin ortak olanları birinci bölümde; farklı olanları ikinci bölümde gösterilmiştir.

(Tablo 1)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

LÂLE İSİMLERİ TABLOSU				
KASİDE 1 MEKTÛBÎ	KASİDE 2 VAHÎD	KASİDE 3 SÂHİB	KASİDE 4 FEYZÎ	
102 lâle ismi	30 lâle ismi	177 lâle ismi	77 lâle ismi	
<u>Ortak İsimler</u>	<u>Ortak İsimler</u>	<u>Ortak İsimler</u>		<u>Ortak İsimler</u>
'adîm	âli-şân	'adîm	leylâkî	'âlîşân
'âlû'l-'âlâ	âl	'âlî-şân	mestâne	'işve-bâz
'işve bâz	gül-gûn	âl	gül-fâm	cihân-tâb
dil-dûz	dil-dûz	âlû'l-'âlâ	mihri	Edhemî
Edhemî	hürşîd-nümâ	cihân-tâb	'âlem-tâb	ferîd
feyz-i Hâk	gül-reng	Edhemî	Süleymânî	gönce-nümâ
feyz-i İlâhî		ferîd	mülûkî	hânzâde
Süleymânî		feyz-i Hâk	nâhîd	hoş-nümâ
gönce-nümâ		feyz-i İlâhî	pertev-fiken	kaş-ı kuzâh
gül-gûn		Süleymânî	şeh-levend	mestâne
leylâkî		gönca-nümâ	revân-bağş	gül-reng
kibrîtî		Nu'mânî	rûy-ı nigâr	mülûkî
lem'a-veş		hân-zâde	sultânî	pabuccı
gül-fâm		hürşîd-nümâ	şevket	rûy-ı nigâr
gül-reng		kaş-i kuzâh	turuncı	sinân
mihri		kibrîtî	vağîd	sultânî
cihân-tâb		lem'a-i tâb	ziyâ-bağş	şeh-levend
nâhîd				şevket
nu'mânî				toğm-ı şîrîn
pâbuççı				

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008

pertev-fiken revân-bağış sinân sultânî Süleymânî toğm-ı şîrîn turuncı vaḥîd			vaḥîd ziyâ-bağış
Farklı İsimler	Farklı İsimler	Farklı İsimler	Farklı İsimler
‘aks-i ruḥsârî ‘âlî menişâ ‘unnâbî aḥmer aḥzar Cemşîdi müşâbih çemen ârâ dâğ-ı dil-sûz dürr-i ‘Aden faşl-ı şehnâz fâyıku’l-akrân feyz-i bahâr feyz-yâb gül-i zâr gülşen-ârâ-	âşaf beyâz cihân-sûz dil-efrûz dil-firîb feyz-âver gülşen-i cennet hoş-nümâ jâle-zeyn leb-i şîrîn meh-rû mihir-i raḥşân nâzende nâz-ı dârân-ı çemen	‘âlem-bahâ ‘âlem-gîr ‘âlem-perver ‘âlî-ḳadr âşüfte âteşî bağışende bâlâ-ḳad bâlâ-nişîn bâlâ-terî behişt-ârâ behişt-efrûz Bircîs bulurdu bûy-ı gülşen	mülk-i ‘Osmânî mümtâz müntehâ mürğ-i gülşen müsellem müsteşnâ müşâbih müzehheb nâ-yâb nâzenîn nâz-perver necîb necm-i seḥer necm-i tâb netîce
			‘ârus-ı çemen ‘işvede ğilmân ‘izâr-ı dilber âşub-ı cihân Behmen cihângir cüce mûri çeşme-i hayvân çorbacı dıraḥşân dil-sûz evreng-i çemen feyz-i Hüdâ

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008

yı cihân	nîze	bülend	nev-bahâr	ğonce gül
gül-şîrin	şubh-ı	büyük âl	nev-	gurre-i
hâlim ârâ	neşât	câzib	civânân	rağşân
hûn neşter	şâh-bâz	celîs-i yâ-	nezâket	gül nûş
hurşîd-i	şarâbî	1 Mâçânî	nîze-i	gülci başı
münevver	şîve-kâr	cihân-ârâ	sürhâ	gülşen-ârâ
kızıl kırlağıç	şu'le-i	cihân-gir	nûru'l-'ayn	gülşenî tâc
lehce-i	yâkûtî	cihân-	pençe-i	hande-
şannâz	şûr-efken	perver	Selmân	bağşâ
mevhibe	tîr-i	cilâ-efzûn	pertev-	heft-reng
mir'ât-i	müjgân	çarh-ı	efgen	hızr-ı
Sikender		firûzî	pesendide	çemen
mîr-i ezhâr		çerâğ-ı	peyk-i	hilâlî
mosmor		gülşen	bahâr	hüsn-i
mu'ağtar		dâğ-ı derûn	pîrâye	Yûsuf
mu'cize		dil-cû	reşk-âver	kağâk
nâdîde		dil-firûz	rûh-efzâ	kağdil-i
nâr çiçegi		dil-gîr	ruh-ı dil-	çerâğân
nâr-ı		dimâğ-ı	dâr	mînâ-yı
firûzende		gülşen	rûhu'l-	şarâb
nâzende		dürre-i tâc	kulûb	müferrih
necm-i		dürr-i	rûy-ı	nâyâb-ı
seher		yektâ	rağşânî	çemen
neş'e-bağş		elmâs-tırâş	şadrîye	necm-i
nîze-dârân		enîs ü dil-	şafâ-âver	sa'âdet
nîze-i		güşâ	şafâ-âver	nigâh-ı
rummânî		ferâh-bağş	sâğar-ı	şevk
pertev-i nûr-		ferâh-	şahbâ	peyk-i
ı cihânyân		perver	sebze-zâr	bahâr
pervîz-i		ferâh-şâd	sebz-pûş	ra'nâ
sefid		feyz-i Bârî	ser-efrâz	resîm-
pesendide		feyz-i	sîmîn-	endâm
			beden	şadr-ı

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

peyk-i bahârân	Rabbânî	şubh-ı bahâr	neşyân
reşk-âver	findukî	şun‘-i İlâhî	sâğar-ı gülşen
reviş-i maḥbû‘	fürûğ-ı âfitâb	sürh-pûş	serdî-i elem
ruh-ı âl	ğonca-i ter	sürûr-ı dil	sirâc
ruh-ı raḥşende	gül-i ḥurşîd	süst-i Mânî	sorguc-ı mücevher
rûy-ı nigâr	gül-rûy	şâd-baḥş	süveydâ-yı derûn
rûy-ı tâbende	gülşen-zîb	şeh-i gülşen	şeb-çerâğ
şadr-ı zî-şân	ḥande-nümâ	şeref-baḥş	şeb-reng
sâğar-ı la‘l	ḥasîb	şevk	şehenşâh
sâğar-ı şâdi	ḥoş-reng	şevk-efzâ	şeref-i şems
sarı	hümâyûn-baḥt	şîrîn-edâ	şeref-râz
saḫvet-i velvele	ḫavs-i İlâhî	şîrîn-kâr	şevk-baḥş
sefid	kişver-gîr	şu‘le-dâr	şu‘le-pâş
serâmed	lâ-naẓîr	şu‘le-pâş	şûr-efken
ser-efrâz	leṭâfet-baḥş	tâbende	tâb-âver
şubh-ı bahâr	mâh-ı tâbân	tâc-ı ezhâr	tâb-âver
şun‘-ı Hüdâ	meclis-ârâ	tuḫfe	tâbende
sürh-i kedvân	meh	ṭulû‘u‘ş-şems	tâc-ı şafâ
sürh-pûş	meh-pâre	Süreyyâ	taḫt-ı mînâ
süst-i mânî	meh-rû	vâcibü‘l-ikrâm	lanbûrı
şâyeste	meh-tâb	verd-i gülşen	yâḫûṭî
şeb-çerâğ	mihir-engîz	verd-i nâz	yegâne
şeb-efrûze	mihir-i dıraḫşânî	yeni dünyâ	
şehenşâhî	mînâ	zer-peyker	
şeh-per	mir‘ât-ı		

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

şekl-i		muşaffa	zer-tâb	
şanevber		mir'ât-ı	zîbâ	
şevkadân		şafâ		
şive-kâr		mir'ât-i	zîver-i	
Şu'le-rîz		cemâl	'âlem	
şûr efken		mîr-i gül-	ziyâ-güster	
tab'-ı		zâr	Zühâl	
memdûh		mîr-i		
tâb-âver-i		müsellem		
şar şar		mu'azzam		
tâc-ı dîhîm		mufahham		
tığ-ı ser-tîz		muhterem		
tohm-ı		mu'tarrâ		
benefş		mükerrem		
tozkoparan				
tuhf-e-i bezm				
yed-i beyzâ				
zer-pûş-ı				
fürûğ				
ziyâ-pâş				

C. METİNLER

Aşağıda metinleri verilen kasidelerden sadece Sâhib Efendi'ye ait olan hakkında bilimsel çalışma yapılmıştır. Mahmut Büyüktosun tarafından hazırlanan Sâhib Dede Divanında¹⁰ bu kaside mevcuttur. Diğer şairler ve şiiirler hakkında henüz bilimsel bir çalışma yapılmamıştır. Mektubî Kapudan Paşa, Vahîd, Sâhib ve Feyzî'nin bu kasidelerinde devrin lâle isimleri şiiir içinde altı çizilerek belirtilmiştir.

¹⁰ Mahmut Büyüktosunoğlu, Sâhib Dede Dîvânı (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni), Selçuk Üniv., SBE., Yüksek Lisans Tezi, Konya 1991, s. 9-14

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

KASİDE 1

    DE-İ MEKT  B    ZRET-İ   PUD N PAŞA (S LİM) DER-
S T Y Ő-İ CEN B-İ VELİYY 'N-Nİ'AM-İ   D RET-
P R 

(FŞM.V 427b-429b)

Fe'il t n Fe'il t n Fe'il t n Fe'il n

- 1 M r-i ezh rı id p b ga ser- asker l le
Çekdi perv z-i sefid  st ne leŐker l le
- 2 D Őına aldı yine n ze-i rumm n sin
N ze-d r n-ı  emen  ayline server l le
- 3 Çekdi bayrağını aŐađı b l k ağasıdır
 arı kibr ti sefid a mer   a zar l le
- 4 Şeh-levend ne bin p raŐŐ-ı nes me  evir r
Elde bir n ze-i la'n si fer- -fer l le
- 5 G l-i na   re ze-Őebdir istedi fa l-ı sehn z
'Andel b nı id p  alıcı mehter l le
- 6 N zen n-i  emene m Ő  adır feyz-i bah r
R y-ı g l-f mına yazsa n'ola yer yer l le
- 7 Feyz-i  adır ki  ızıl  ırlağıç- s  g y 
Sev adan m jde-k n n l leye s yler l le
- 8 'Őve b zın  oluna almıŐ olup g l-Őerbet
S đar-ı Ő di  olu   n-ı keb ter l le
- 9 Neş'e-baş olsa n'ola c m-ı mey-i g l-rengi
Őive-k rım saňa s   i-i semenber l le
- 10 Yed-i beyz sını g sterdi g le m y -v r
Geldi bir elde 'a  sın id p ejder l le

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- 11 Pağd-ı Pağd eyledi ûn neşter-i zerrîn be-kef
Pağdı mağmûm-ı hevâ gördi ki ditrer lâle
- 12 Âb-gûn oldu çemen feyz-i Süleymânîden
Sâğini Pağdı çü bi'l-Pays-ı meşher lâle
- 13 Bâğçivânlarda Pağhûr itdi sinân nâmında
Bir ser-âmedçe güzel şöhreti dil-ber lâle
- 14 Deheni gonce-nümâ sînesidir ub-ı bahâr
Gül-iârım Pağınur başına Pağatmer lâle
- 15 Dişleri dürr-i 'Aden kendi bir elmâs-pâre
Rûy-ı tâbendesi pertev-i fiken her lâle
- 16 Nev-ümîde Pağ-ı püşt-i lebi süst-i mânî
Lev-ı sîm üzre ru-ı âl-i muğavver lâle
- 17 Pağ-ı dil-cûy-ı Pağ-ı toğm-ı benefş-i cennet
Ru-ı raşendesi hem-sâye-i kevker lâle
- 18 Toğm-ı şîrîn lebi 'unnâbi-i la'lindeki Pağ
N'ola olsa aña Püsrev gibi çâker lâle
- 19 'Aks-i ruşârı mıdır meyde yağud nâr çiçegi
Elde sân sâğar-ı la'linine beñzer lâle
- 20 Giyinüp Pağ-at-i leylâ-i zer-pûşı fürûğ
Manâb-ı Püsni aña itdi muğarrer lâle
- 21 Şimdi pâbuççılarıñ necm-i seğerdir bağtı
Olmış ol âfet-i nâzendeye nev-ger lâle
- 22 Bergini çeng Pağanursın reg-i ebri evtâr
Bâğa gel beñzedi nâhîde yine her lâle
- 23 Tuğfe-i bezm-i Pağdâvend-i cihân olsa Pağula
İtdi dîbâ-yı turuncısını der-ber-lâle
- 24 Pağhr-ı sulânı bihîn Pağdr-ı sehen-şâhî kim
Efser-i re'yine urşîd-i münevver lâle
- 25 Pertev-i nûr-ı cihânyân ü vağid-i devrân
Pağdr-ı î-şânla ider vağfını ezber lâle

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- 26 Ber-ñayâ mevhibe hem-nâm-ı ñalîlü'r-Rañmân
Kim señâb-ı himeminden olur añker lâle
- 27 Ol ñüdâvend-i kerem-perver ü 'âlî-şân kim
Bâğ-ı cûdunda yeter ñayf u şitâ zer lâle
- 28 Feyz-yâb olsa eger çeşme-i 'izzetinden
Ola reşk-âver-i fevvâre-i kevñer lâle
- 29 Hüner erbâbı zamânında ser-efrâz oldu
Şübhesiz feyz-i ilâhîden alur fer lâle
- 30 ñab'-ı memdû u ziyâ-pâş ü 'adîmü'l-miñli
Gül-şen-i nûrda bir şekl-i ñanevber lâle
- 31 Ser-i serhengine Cemşîdi müşâbih diyemem
Lâladır lanğoruza lîk dimezler lâle
- 32 Nañar-ı ñun'-ı ñüdâdır ğarañı yoñsa ebed
Bañmaz olsa dañi mir'ât-i Sikender lâle
- 33 Edhemî 'ayn-ı 'alâyıñda ki tecrîdi ider
Dâğ-ı dil-sûz ile bir bâdiye-perver lâle
- 34 Şeh-pesend olsa n'ola her revîş-i mañbû'
Az olur ñañ bu ki şâyeste-i efser lâle
- 35 Sebñat itdi nice kez tozñoparan menzilini
Olamaz nâvek-i dil-dûzına hem-per lâle
- 36 Sürse a'dâyı serer rañş-ı Süleymânîsin
Olamaz deştd e tâb-âver-i ñarñar lâle
- 37 Göricek nîze-i elmâs ile yâñût-ı dile
Yazdı evñâfını şûr-efgen-i sencer lâle
- 38 Sünbülî çarñ yüzün ñañmınıñ itmiş mosmor
İşte nâdîde degil sünbüle beñzer lâle
- 39 Su'le-rîz olsa eger na'l-i sem-i gül-gûnî
Ser-i çarña çıña yıldız gibi bî-mer lâle
- 40 Dest-i ñıfñına ide meyl-i çemen ârâyı

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- Eylese nâr-ı fürûzendeye muzmer lâle
- 41 Pa've-i lem'a-veş ateşde bulup neşv ü nümâ
Per ura şu'lede mânend-i semender lâle
- 42 Payret-efzâ-yı na'ar rütbe-i 'âlû'l-âli
Olamaz seh-per-i Bircîse ber-â-ber lâle
- 43 Gül-şen-ârâ-yı cihân olsa nesîm-i ulûl
Zülf-i ûrâdan olur belki mu'a'ar lâle
- 44 Gonce-i nu'îni itse nem-i zâyî şâd-âb
Reşk ide lehce-i annâz-ı sü'nen-ver lâle
- 45 Ma'ni-i teşbih aña cûdda bî-ma'nîdir
Beñzemez mu'cize pa'râyî-i kem-ter lâle
- 46 Pa'dr-ı 'âli-menişâ pa'der-i pâtem-revişâ
Ey kef-i cûduña ma'z-ı zer ü gevher lâle
- 47 'Adl ü in'âf-ı müsellemler ile bî-hem-tâsın
Görse mi'lin olur âyîne muğber lâle
- 48 Sendedir mühr-i Süleymânî ilâsm-ı nu'ret
Kim olur mihr-i cihân-tâba musa'ar lâle
- 49 Tîg-ı ser-tîzi çeküp şer' ile ehl-i Rafza
Oldı İrân-zemîn gıba-i a'mer lâle
- 50 Pûn-ı düşmeden olup bûm-ı debîri bece-pûn
Oldı çün sür-i kedû anda şinâver lâle
- 51 A'sa bîdâ-yı ten-i pa'miña peydâ eyler
Cedvel-i tîgdaki mevce-i cevher lâle
- 52 Sür-pûş oldı bütün ol geh-i Âzarbecân
Giydi bir câme ki hep na'şî ser-â-ser lâle
- 53 Mülk-i İrânı alup küngüre-i nev ıldıñ
Tâc-ı dîhîm-i mülûkâneye bir zer lâle
- 54 Dil-güşâ nice pu'ûnuñ gül-i miftâ'ımı yâ
Geldi bir deste revân-baş u mücevher lâle

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- 55 Göricek **peyk-i bahâr**ân ile ** andım** geldi
Der-i iclâle g miŖ tepsi ile zer lâle
- 56 ** alemim** vâ ıf-ı ser-d de-i **nu‘m n **dir
Seb- er g ın n’ola itse ba a mecmer lâle
- 57  teŖ n ma‘na ile **r y-ı nig r** elf  im
G l-Ŗen efr z su en-i Ŗem‘-i m nevver lâle
- 58 Olmaz isem bu  er ganda ** er g-ı g l-Ŗen**
G l g ler   l-i per Ŗ nıma a lar lâle
- 59  ltif t nla  ulu  **f y-ı  u‘l-a r n** olsam
 at  at eyler Ŗeker-i Ŗ kri m kerrer lâle
- 60  ılsa  enc z-ı bih n va‘de-i v l  Ŗ n 
  lim  r -y-ı meb h t ola yek-ser lâle
- 61 Gel du‘  eyle uzatma  adedi ey **S lim**
 utalım k’ola **pesend de**-i d ver lâle
- 62 Y   er g nlar ile m h-ı **seb-efr ze** ola
Y-lda bir nice gice kevkebe-g ster lâle
- 63 Sa vet-i **velvele**-i c hı ola **‘ lem-g r**
CeyŖ-i ser-m ye ola t  ki mu affer lâle
- 64 Lu f-ı  a dan umar ŖeŖ-cihet ‘ lem-i kevn
Dest-i   kmi de  ul  a ola ŖeŖ-per lâle

KASİDE 2

 A İDE-İ DİGER-İ VALİD DER-VA F-I D ST R-I
M KERREM  ADR-I A‘ AM D R - AŖEM  
D M D-I SUL  N A MED G Z -İ İSKENDER-DEM-İ
İBR H M PAŖA ED MAHU‘LL HU TE‘ L  F 
MA  M H ‘L-A‘L 

(F M.V 327 a-328a)

Mef ‘il n Mef ‘il n Mef ‘il n Mef ‘il n

- 1 Yine p r itdi c Ŗ-ı mevc-i lâle  a n-ı bost nı

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- Kim oldı bâğ-bânîñ ser-be-ser râh-ı ııyâbânı
- 2 Çemende şu'le-i yâııti ezhâr-ı dil-efrûzuñ
'Aceb mi ııayre çeşm-i ııayret itse mıhr-i raıışânı
- 3 Mürâyâ-yı felekde görinen ııanmañ ki encümdür
Düşüpdür lâle-zârîñ pertev-i 'aks-i çerâgânı
- 4 Mülûkı câme-i gül-reng ile nâzende meh-rûlar
Cihân-sûz eylemekde yer yer eııraf-ı gülistânı
- 5 Yetişdi şâh-bâz oldı bahârîñ bir dil-âşûbı
N'ola dil-dûz olursa nîze-i ser-tîr-i müjgânı
- 6 Fezâ-yı gül-şeniñ âııaf-ı bendi şive-kârındır
Ser-efrâz olsa çoıı mı nev-bahârîñ sür-ıı pûşânı
- 7 Çeküp gül-gûn sarâbî nâz-ı dârân-ı çemen-güyâ
ıııılar bir bir yine bûs-ı leb-i şîrîni erzânı
- 8 Beyâz u âleler şûr-efgen-i şevıı oldı eıırâfa
Sezâdır dâğ-ı ııasretle yaııarsa bâğ-ı rııvânı
- 9 Bahâr-ı bî-ııazân-ı âsmân-ı çeşm sitâremle
O bâğ-ı dil-firîbiñ oldı ııad-reşkiyle ııayrânı
- 10 Ne bilsün ııadrini ııub-ı neşâıı âııârınıñ âdem
Ki farıı olmaz ııafâ-yı rûz-ı rûşenden şebistânı
- 11 Ne ııâcet sâııasında mâh-ı tâbâne kim olmışdır
Aña her lâle-i ııurşîd-nümâ bir şem'-i nûrânı
- 12 Degildir câ-be-câ jâle-i zeyn-i ııoş-nümâsında
Gözi ııasretle ııaldı ııûr-ı firdevsiñ görüp anı
- 13 Hevâ-yı sünbülî dest-i kerîm-âsâ güher-baıışâ
Kenâr-ı ııâk-i güher-ııîzi feyz-âııâr-ı Rabbânı
- 14 Gören anı nice bir gül-şen-i cennet ıııyâs itmez
Ki olmuş âııaf-ı 'adl-âveriñ manııûr-ı iıısânı
- 15 ııidîv-i nâm-ver-i ııâııib-ııırân-ı Bayııarâ ııâkir
Dilîr-dâd-güster-i mülk-i 'adîliñ ııâııib-'unvânı

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- 16 Vezîr-i Cem-Şaşem Dâmâd İbrâhîm Paşa kim
Señâ vü mekrümetde gelmemişdir dehre aŞrânı
- 17 O Şâib-seyf ü nâm-âver müşîr-i cûd-serânıñ
Pür itdi ‘âlemi Şayt u Şadâ-yı luŞf ü iŞsânı
- 18 Cebîni maşrîŞ-ı envâr ŞubŞ-ı kâm-rânıdır
Dil-i **feyz-âveri** gencîne-i esrâr-ı sübŞânı
- 19 Zihî düstûr-ı aŞam k’itdi gird ü fitneden ‘ârî
Bütün rûy-ı cihânı âb-ı tîg-ı berŞ-ı cevânı
- 20 Şabâ gördükde ebr-i kef-i gevher bâr-ı iŞsânın
Çeker emvâcdan rûy-ı yeme Şad-ŞaŞŞ-ı sulŞânı
- 21 Anı bir şâh-ı **‘âlî-şân**a dâmâd itdi Mevlâ kim
Odur şimdi serîr-efrûz-ı evreng-i cihân-bânı
- 22 ‘Adâlet-pîşe Şayr-endîşe SulŞân AŞmed Gâzî
Ki ‘âlem sâye-i ‘adlinde buldı râŞat u şânı
- 23 Şehen-şâh-ı muŞaffer pâdişâh-ı heft kişver kim
Sezâdır dergeh-i ‘adlinde şehler olsa der-bânı
- 24 Cihân eyyâm-ı ‘adlinde o rûtbe buldı âsâyîş
Ki düşde daŞi görmez oldı kimse Şulm ü ‘udvânı
- 25 TeŞassürden Şalurdı lâl-veş dem-beste vü Şayrân
Eger Şüsrev göreydi bu şükûh-ı şevket ü şânı
- 26 ‘Aceb bir böyle vaŞt-i meymenet âŞârı görmüş mi
Sipihriñ dîde-i Şurşîd ü çeşm-i mâh-ı tâbânı
- 27 Vekîl-i muŞllaŞ u dâmâd-ı Şâib ‘adliniñ dâŞı
Bulunmaz ‘ilm ü Şilm ü ma‘rifetde hergiz aŞrânı
- 28 ArisŞo-fiŞnat EflâŞûn-Şikmet Şahramân-heybet
Gül-i rûy-ı Şadâret vâŞıf-ı esrâr-ı Rabbânî
- 29 Fürûg-ı cebhe-i Şurşîd-i devlet çeşme-i himmet
Meh-i burc-ı sa‘âdet maŞhar-ı tevfiŞ-i Yezdânî

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- 30 Nesîm evâf-ı üsn-i alı yâd ile o düstûruñ
Gübâr itse eger bir dem kenâr-ı baır-i ‘ummânı
- 31 İadefler yâsemen dürr-i emîni jâle olurdı
Nehâr-ı gül ılılardı ar’-ı yemde şâ-ı mercânı
- 32 Ğubârın ayıal-ı pîşâni-i urşid ü mâh ile
Ne dem raş-ı abâ-reftârına gösterse cevânı
- 33 ‘Aâ-kârâ sen ol adr-ı mu‘aamsın ki ‘ahdiñde
Kim oldı âtemiñ işân ile dillerde destânı
- 34 Kemîne bendeñe ednâ nar ıl lu u işân it
Ne var maşûd-ı arân eyle bâri bu perîşânı
- 35 Şikâyet cevr-i çar-ı dândan baıt-ı siyâhımdan
Ki bunlardır hemîşe çekdiren baña bu üsrânı
- 36 Göziyle yer hemân dem anı da bu çar-ı dün-
perver
Eger destimde görse ün dille bir dilim nânı
- 37 **Vaîdâ** gel güşâd it destiñi vaıt-ı du‘â geldi
Yeter itdiñ sipihr-i bed-güherden âh u efgânı
- 38 Hemîşe lâle-zâr-ı âsmân şem‘-i kevâkible
Zemîn-âsâ ide tâ her gice böyle çerâgânı
- 39 Ni‘âmî eyleye ıf eyleyüp Bârî aâlardan
Vezîr-i nâm-dârî şâh-ı ‘âlem-gîr-i devrânı

KASİDE 3

ÂİDE-İ ÂİB EFENDİ DER-SİTÂYİŞ-İ ÂZRET-İ
ADR-İ A‘AM ÂTEM-ŞİYEM İBRÂHİM PAŞA
YESSEREHU‘LLÂHU Bİ‘L-AYRİ MÂ-YEŞÂ DER-AN
Şİ‘R-İ ESÂMÎ-İ LÂLE BER-VECH-İ İLTİZÂM
MUARRER-ŞUD
(FŞM.V 325a-327a)

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

1. Vezân oldu yine dehre nesîm-i feyz-i Rabbânî
Riyâz-ı devletiñ oldu güşâyış vird-i İandânî
2. O vird-i nâz-ı bûy-ı gül-şen-ârâ-yı sa'âdet kim
Dimâg-ı gül-şen-i me'vâya eyler nûkhet-efşânî
3. O âlû'l-âl-i verd-i gül-şen-efrûz-ı nezâket kim
Ferâmûş itdürür ehl-i behişte bâg-ı Rı^hvânı
4. Netîce nev-bahâr oldu yeni dünyâyı seyr itdük
Ki cümle sebz-pûş olmuş giyâhiñ nev-civânânı
5. Mülûkî eyledi şevket-nümâ peyk-i bahâr ile
İrüp nâ-geh peyâm-ı ma^hdem-i nev-rûz-ı sul^hânî
6. Buludı pençe-i Selmân ile sürdi meh-i garrâ
Göründi sev^h ile vech-i semâda şem'-i nûrânî
7. Mi^hâl-i dürr-i yek-tâ şebnem-i İursîd-nümâ oldu
Bahârîñ tâc-ı ezhâra düşüp her İa^hre bârânı
8. Degil İavs-i İuzâ^h İavs-i İlâhîdir diyü Behrâm
Kemân-ı Sâm ile eyler temâm-ı şa^hta idmânı
9. Nice meh-rû ider bezm-i çemende meclis-ârâlı^h
Mey-i gül-fâm-ı İoş-reng eyledikce neşve-rîzânî
10. Şeh-i gül-şen gelüp İadrîyede bâlâ-nişîn oldu
İasîb ile o İân-zâde şeref-ba^hş itdi dîvânı
11. Alup geçgül eline bülbül-i şîrîn-edâ gülden
İder abdâl-ı şîrîn-kâr-veş zîbâ gazel-İ^hânı
12. Olup gül-rûylar şûr-efgen ü gül-gûn İabâ eyler
Hezârân ehl-i 'aş^hı mürğ-i gül-şen sûz-ı İayrânı
13. Ya kibrîtî ya leylâ^hî ya âl ü fındû^hî yâ^hûd
Giyüp a'lâ turuncı buldı her meh-pâre perrânı
14. Meger elmâs-tırâş âyînedir kim sâgar-ı İahbâ
Olnca pertev-efgen sür^h-pûş eyler İadeh-dânı

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- 15 Olup zerrîn ÷adehler sâgar-ı gül-şen mülû÷âne
Ser-â-ser mest-i mey-nûş eyledi mînâ derûn anı
- 16 Açıldı gonca-i ter eyledi dâğ-ı derûn i÷hâr
÷ıvardı lâle-i sîmîn-beden dâğ urdı pinhânı
- 17 ÷omaz ÷ande-nümâ sevdâyide cem‘iyyet-i ÷â÷ır
Mu÷arrâ sünbül-i âşüfteniñ važ‘-ı perîşânı
- 18 Semen mestâne seyr-i sebze-zâr-ı sâd-ba÷ş eyler
Der-âğûş eylemiş bâlâ-÷ad ü serv-i ÷ırâmânı
- 19 Büyük âl itdi mir‘ât-ı mu÷affa mîr-i gül-zârı
Müşâbih ÷ıldı ‘aks-i rûyına mihr-i dıra÷şânı
- 20 Açıldı lâleler reşk-âver-i rûy-ı nigâr oldı
İdüp necm-i se÷er ÷ub÷-ı bahâra ÷arşu lem‘ânı
- 21 Birer çeşm oldı her tâbende necm-i çar÷-ı firûzî
Temâşâ itmege meh-tâbda yer yer Çerâğânı
- 22 N‘ola ÷ab‘-ı cihânı feyz-i ÷a÷k itse firûzende
Ki ÷â÷ib-÷adr-ı devletde bu gün ol Â÷af-ı ÷ânî
- 23 Ne â÷af ÷âk-i keşî dürre-i tâc-ı celâletdir
Ser-efrâz u bülend eyler celîs-i yây-ı mâçânı
- 24 Ne â÷af nâzenîn-i nâz-perver bir mufa÷÷amdır
Kim itdi feyz-i Bârî lâyı÷-ı mühr-i Süleymânî
- 25 ÷ulû‘u‘ş-sems-i devlet lem‘a-i tâb-efgen-i ‘izzet
Fürûğ-ı âf-tâb-ı şu‘le-pâş-ı mülk-i ‘O÷mânî
- 26 Mükerrem mu÷terem mîr-i müselleme zîver-i ‘âlem
Cihân-gîr ü ferîd ü vâcibü‘l-ikrâm-ı sul÷ânî
- 27 Vahîd-i ÷ânî rû÷-efzâ vü ‘âlem-gîr ü müste÷nâ
Enîs-i dil-güşâ rû÷u‘l-÷ulûb-ı nev‘-i insânı
- 28 Necîb-i lâ-na÷îr ü Edhemî ÷ul÷-ı fera÷-perver
÷udâ-dâd u ÷afâ-âver neşâ÷-efzâ-yı rû÷ânî
- 29 Hümâyûn-ba÷t u ‘âlî-÷adr-ı İbrâhîm Paşa kim

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- Bulur nûrıyla mir'ât-ı Lafâ feyż-i Süleymânî
- 30 O dâdâr-ı cihân-perver ki nûru'l-'ayn-ı 'âlemdir
Behişt-efrûz ider feyż-i nigâhı Âk-i Nu'mânî
- 31 O Âadr-ı âsmân-Âadr-i cihân-ârâ vü kişver-gîr
Ki şeh-perr-i hümâdır Ââb-gâhında meges-dânı
- 32 Pesendide o dil-cû şeh-levend-i 'arÂa-i devlet
Ki oldı na'l-i pây-ı esbi çarÂıñ mâh-ı tâbânı
- 33 Sürûr-ı dil o mümtâz u müsellem Âadr-ı 'âli-şân
Ki gül-şen-zîb-i rif'atdır mu'aÂam Âadr-i Âî-şânı
- 34 Meh ü Nâhîde Bercîs ü Üreyyâ vü Züââl her şeb
Sezâdır bâr-gâh-ı rif'atinde olsa der-bânı
- 35 Gül-i Âursîd Âilmi olsa bir deşte ziyâ-güster
İder gonca-nümâ her müntehâ Ââr-ı muğaylânı
- 36 Âuver 'aks olsa mir'ât-i cemâl-i su'le-dârından
Mülehheb süst-i Mânî gösterirdi rûy-ı raÂşânı
- 37 Olursa Âab'-ı mihrengîz-i şevÂ-efzâ-yı pîrâye
Behişt-ârâ çerâğ-ı gül-şen eyler çûb-ı süzânı
- 38 Leâfet-baÂş olurdı âteşi nûr-ı behişt-âsâ
Nesîm-i ÂulÂı zer-tâb eyleseydi semt-i Yezdânı
- 39 Âayâl-i tîğını gözden geçürseydi eger düşmen
Dönerdi nîze-i sürÂa iki çeşminde müjgânı
- 40 Vücûd-ı fitne dirdim şimdi nâ-yâb u 'âdîm oldı
RuÂ-ı dil-dârı dil-gîr itmeseydi ÂaÂ-ı reyÂânı
- 41 VaÂidâ Âadr-ı 'âlem-perverâ baÂşende Cem-Âadrâ
Ferâ-şâd eyle luÂfûñla Âulûb-ı müstem-dânı
- 42 Sen ol Âadr-ı revân-baÂş Ââf-ı 'âlem-bahâsın kim
SeÂâdan Ââtemiñ dem urmağa yanıñda yoÂ cânı
- 43 Sen in'âm itmedikce luÂfuñı erbâb-ı Ââcâta
Sipihr-i süfle-perverdiñ Âuyurmaz Âân-ı iÂsânı

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- 44 O deñlü velvele virmezdi āşūbuñ ile dehre
Çemen-ārā hezārîñ olmasa dil-süz-ı efgānı
- 45 Ûumāş-ı nañmıma mihr olsa kimse Müşterî çıñmaz
Anıñçün böyle olmuşdur metā'-ı Ûadrim erzānı
- 46 Ne bilsün gevher-i Ûı-Ûıymetiñ her pıle-ver Ûadrim
Yine gevher-şinās añlar bahā-yı şeb-çerāğānı
- 47 Yıñar dest-i felek biñ Ûâñır-ı mañzūnı bir demde
Yapar mi'mâr-ı luñfuñ lemñada biñ Ûalb-i vîrânı
- 48 O deñlü zerd-i rûyem derd-i dînâr ile kim görsem
Zer ile bir kemer Ûanneylem Ûü'bân-ı bî-cânı
- 49 Muñal teng-destî cânıma kâr itdi Ûahrımdan
Boğardım kendi kendim Ûırñamıñ Ûağ olsa Ûaytânı
- 50 Bañılsa fi'l-ñâñî dîde-i inñâf ile el-ñâñ
Deger her beyt-i nañmım bir zer-i meskûk-i şâyânı
- 51 N'ola bende Ûuzûr-ı devlete 'arz-ı kemâl itsem
Ki oldı her kelâmım ğıpñâ-sâz-ı Ûab'-ı Ûâñânı
- 52 O ressam-ı Ûayâlem kim göreydi Ûûret-i şî'rim
Ûacâletden şikest eylerdi mûyın Ûâmesin Mânî
- 53 Bu nañm-ı dil-firûzum tuñfe bir Ûun'-ı İlâhîdir
Cilâ-efzûn ider câñib ola Ûab'-ı süñan-dânı
- 54 Yeter bâlâ-terî-i şâ'irî Ûâñib du'â eyle
O Ûadr-ı şevket-efzâya Ûañide buldı pâyânı
- 55 Ziyâ-bañş oldı ğonce rûy-ı 'arza mihr-i 'âlem-tâb
Ferâñ-bañş eyleye fañl-ı rebî'i Ûab'-ı şâdânı
- 56 Bahâristân-ı dehri lâleler itdükçe tâb-âver
Aça feyz-i İlâhî Ûab'-ı düstûre cihân-bânı
- 57 Meh-i zer-peyker-i bañtı ola pertev-fiken dehre
Cihân-tâb ide necm-i tâb-bañş-ı nûr-ı Yezdânı

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

KASİDE 4

KAİDE-İ FEYZÎ ÇELEBİ ESÂMi-İ LÂLE-RÂ İLTİZÂM-
 GERDE DER-MİDİAT-İ AZRET-İ VELİYYÜ'N-Nİ'AM-
 İ ADR-I A'AM ÂTEM-ŞİYEM İBRÂHİM PAŞA
 AFAAHU'LLÂHU TE'ÂLÂ 'ANİ'L-ÂLÂM
 YESSEREHU'LLÂHU Bİ'L-AYR-İ MÂ-YEŞÂ
 (FŞM.V 311b-313a)

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'iün

- 1 'Ađd idüp encümen-i şem'-i şebistân lâle
 ıldı andîl-i çerâğânı fürûzân lâle
- 2 Oldı evreng-i çemen üzre mülûkî-âsâ
Tâc-ı şevketle cihân-gîr-i gülistân lâle
- 3 Tađt-ı minâya çığup hem çü yine 'âlî-şân
 Oldı iğlîm-i çemen-zâre nıgeh-bân lâle
- 4 Ağdı sorguc-ı mücevher sere sulânî Key
 Virdi ânzâde-i zîbendeye 'üvân lâle
- 5 Destine nîze-i zerrîni alup peyk-i bahâr
 Oldı iğbâl ile gül-zâre şitâbân lâle
- 6 Sev-bağş olmağa gül-şende miğâl-i Behmen
 Kûy-i şebnemle ider bâzi-i çevgân lâle
- 7 Oldı eglence sehen-şâha cüce mûr ile
ande-bağşâ-yı dil-i adr-keşiyân lâle
- 8 Oparup velvele anbûr ile râmiş-ger
 Eyledi gonce-ıfat çâk-i girîbân lâle
- 9 Gonce gül şenligine geldi 'arûs-ı çemeniñ
 Duđterin virdi bugün şöhre-i î-şân lâle
- 10 Seref-i sems ile bir necm-i sa'âdet ođdı
 Mûm donanması ider şehre dırağşân lâle

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 3/4 Summer 2008*

- 11 İaldırır şebde o meh-bâle-i devrân-âsâ
Ol hilâlî-i ziyâ-bağış ile tâbân lâle
- 12 İoş-nümâ olmasa tâ böyle ‘iââr-ı dil-ber
‘Âlemi itmez idi vâle vü İayrân lâle
- 13 İüsn-i Yûsuf görünüp kesdi turuncı yerine
Dem-i İayretle benân olmada al İan lâle
- 14 Kim baâar itse de âşüftelik ol rûy-ı nigâr
Şeh-levend olmayıca ‘işvede gılmân lâle
- 15 Açılup gördüğine İut ki çemende olmuş
Tütü-â-râ-yı edep hem çü İız oğlan lâle
- 16 Nâz-perverlik idüp ğonce-nümâya dil-sûz
‘İşve-bâz oldu o şûr-efgen-i fettân lâle
- 17 İaâılup gûşe-i destâne resîm-endâmın
Oldı giysu-yı dil-âvîz-i perîşân lâle
- 18 Devr idüp sâ’id-i sîmîn semen-i sîmâda
Dil-şikâr eylemede şeh-per-i bârân lâle
- 19 Geh alup destine mînâ-yı şarâb-ı gül-fâm
Bezm-i mey-nûşa yine oldu İırâmân lâle
- 20 İıldı ser-mest-i mey-i neş’e nigâh-ı sevı
Sâğar-ı gül-şen ile sâki-i devrân lâle
- 21 Mey-i gül-reng ile ser-mest-i mül-i neşve olup
Çekdi mestâne seâer İançer-i bârân lâle
- 22 Ol sinân ile pabucci daâı müşt müşte gelüp
Oldı bu velvelede cümle hirâsân lâle
- 23 Meclis-i meyde İabak başına çatlar bir gün
Burmasun öyle bıyıâlarını her an lâle
- 24 Gül-şen-ârâ-yı cihânım diyü ezhâra ider
Şehr-i mînâda ‘aceb İafralar a’yân lâle
- 25 Yine gül nûş idiyor diyü şarâbı tenhâ

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

-  oydu âşûb-ı cihân eyledi mihmân lâle
- 26 Olmasa **çorbacı** ta‘yîn  oparırdı gehî
Keyf-i düş-nâb ile  ad-na‘ra-i mestân lâle
- 27 Dem-i sermâde başın  ır a-i i fâya çeküp
Bir piyâz içre çeker  ulle-i hicrân lâle
- 28 **Edhemî** câme giyüp tekye-i gül-şende **va id**
Oldı hem-reng-i **ferîd**-i çemenistân lâle
- 29 **Su‘le-pâş** olmağ-içün dâğ-ı derûnı her şeb
Ya dı kibrit-i sirâc itdi çerâğân lâle
- 30 Bir  ulu dur beçe-i şems-i **cihân-tâb**a dönüp
Gülşeni tâcı ile itmede devrân lâle
- 31 Reng-i **şeb-reng**-i **süveydâ**-yı derûn-ı ‘âşı 
Böyle tâbende gerek hem çü dıra şân lâle
- 32 Na ş-ı **heft-reng** ile bir ** av -ı  uzâ **dır be zer
Ebr-i nîsâne ki rîzân ide bârân lâle
- 33 Ğâlibâ ** ı r-ı çemen** gibi cihânda olmu 
Leb-i sîr-âb-ı nem-i **çesme-i  ayvân** lâle
- 34 **To m-ı şîrîni** g r p ‘aş ıla hem ç n Ferhâd
Dağdan kend sini eyledi Ğal ân lâle
- 35 Rengden rengen e dön p **G lci başı**-zâde gibi
Boyadı ala g l-i g l-şeni fettân lâle
- 36 İd p âyîne-i ‘âlem ru -ı **tâb-âverini**
Ser-terâş oldu a up gelse m rde-ğân lâle
- 37 A dı başderede filân dereye  od kim ola
İnce donanma gibi zînet   elvân lâle
- 38 Çatdı  ırlangıç ile m r-i m sellem  ıçdan
İtdi a tarma nice ke ti-i  or ân lâle
- 39 A ılup tâbi -i  ur id-i cihân-bân bile g r
Reng-i **yâ utı** ider m hr-i S leymân lâle

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- 40 Oldı nâ-yâb-ı cemen hem-çü yegâne gevher
Dürre-tü't-tâc-ı âfâ gurre-i raşân lâle
- 41 Seb-çerâğa nice oldurdu cihânda mâlik
Açmasa dağme gibi her gice bir kân lâle
- 42 Bu da bir feyz-i üdâdır ki çemende her-sâl
Oldı tâb-âver-i bâğ-ı şeh-i devrân lâle
- 43 Âtı ra'nâ vü müferri görünürdi dâ'im
Kef-i âf gibi olaydı zer-efşân lâle
- 44 Dili serdî-i elem itmiş iken âzürde
Oldı bu demde benim derdime dermân lâle
- 45 Â bilür nuâa mecâlîm yoğ iken buldı bu dem
Midâf-i âf-ı î-şân ile 'üvân lâle
- 45 Nice va'f eylesün âme-i aâb-ı hüner
Oldı zîrâ ki yine bâ'i-ı î-şân lâle
- 46 Âl du'â âf-ı î-şâna hemân ey **Feyzî**
Ki acâ'ib demine oldı nigh-bân lâle
- 47 Mesned-i âdr-ı vezâretde seref-râz olsun
Bâğ-ı lu'funda ne dem kim ola mihmân lâle

KAYNAKLAR

- AYVAZOĞLU, Beşir, **Güller Kitabı, Türk Çiçek Kültürü Üzerine Bir Deneme**, Ötüken, İstanbul 2001.
- BAYRAM, Yavuz, **Çiçeklerle Diğer Bitkilerin Dîvân Şiirine Yansımaları ve Anlam Çerçevesi**, OMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Samsun 2001.
- BÜYÜKTOSUNOĞLU, Mahmut, **Sâhib Dede Dîvânı (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni)**, Selçuk Üniv., SBE., Yüksek Lisans Tezi, Konya 1991.
- Faiz Efendi ve Şakir Bey (FŞM) **Faiz Efendi ve Şakir Bey Mecmuası**, Halet Efendi Kitaplığı, no 763, İstanbul.
- HAKVERDİOĞLU, Metin, **Edebiyatımızda Lâle Devri ve Nevşehirli Damat İbrâhîm Paşa'ya Sunulan Kasideler İnceleme-Metin**,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

-
- Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
(Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2007.
- KAM, Ömer Ferit, **Divan Şiirinin Dünyasına Giriş**, hazırlayan, Halil Çelik, MEB Yayınları, Ankara 2003.
- KARTAL Ahmet, **Klasik Türk Şiirinde Lâle**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- POLAT, N. Hikmet, **Türk Çiçek ve Ziraat Kültürü Üzerine (Cevat Rüşti'den Bir Güldeste)**, Kitabevi, İstanbul 2001.
- SEVGİ Ahmet, Mustafa Özcan, **Ali Canip Yöntem'in Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri**, İstanbul , Sözler Yayınları, 1996.
- TUMAN, Mehmet Nail, **Tuhfe-i Naili - Dîvan Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri**, (Hazırlayanlar: Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı), Ankara, Bizim Büro Yayınları, 2001.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*